

N:o 9.

Ank. till Riksd. kansli den 12 april 1890, kl. 1 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckta motioner, åsyftande förändrade bestämmelser om vilkoren för valrätt till Andra Kammaren.

Motioner i ofvan angifna syfte hafva vid innevarande riksdag blifvit väckta inom Första Kammaren af herr *Mankell*, n:o 46, samt inom Andra Kammaren af herr *P. Waldenström*, n:o 21, af herr *C. G. Bruse*, n:o 70, af herr *P. G. Petersson* i Brystorp, n:o 106, af herr *J. A. Johansson* i Strömsberg, n:o 112, af herr *A. F. Broström*, n:o 116, samt af herr *F. G. Björck*, n:o 131.

I dessa motioner föreslås:
af herr *Mankell*:

att Riksdagen för sin del måtte antaga till hvilande för grundlagsenlig behandling följande förslag till ändringar af nedannämnda paragrafer i riksdagsordningen:

§ 14.

Nuvarande lydelse:

Valrätt tillkommer inom den kommun, der han bosatt är, en hvar i kommunens allmänna angelägen-

Biñ. till Riksd. Prot. 1890. 3 Saml. 7 Häft.

Föreslagen lydelse:

Valrätt tillkommer inom den kommun, der han bosatt är, hvarje svensk medborgare från och med

1

Nuvarande lydelse:

heter röstberättigad man, hvilken antingen eger eller med stadgad åborätt innehafver fast egendom på landet eller i stad till ett taxeringsvärde af minst ett tusen riksdaler, eller för lifstid eller för minst fem år arrenderar jordbruksfastighet till taxeringsvärde, ej understigande sextusen riksdaler, eller ock erlägger till staten bevillning för en till minst åttahundra riksdaler uppskattad årlig inkomst.

Föreslagen lydelse:

början af kalenderåret, efter det han fyllt tjuguetå år.

Ej må valrätt utöfvas af:

a) den som står under förmynderskap;

b) den som till borgenärer all sin egendom afträdt och icke, på sätt lag förmår, gitter visa, att han från deras kraf befriad är;

c) den som för vanfrejdande brott är under tilltal, eller blifvit för sådant brott till ansvar dömd eller under framtid stäld;

d) den som är förlustig medborgerligt förtroende eller förklarats ovärdig att inför rätta föra andras talan;

e) den som blifvit förvunnen att hafva vid riksdagsmannaval med penningar eller gåfvor sökt värfva röster, eller mot vedergällning afgifvit sin röst, eller genom våld eller hot stört valfriheten.

§ 17 mom. 2.

Vid dessa val skola till efterrättelse tjena de för kommunerna gällande röstlängder, som böra innehålla anteckning om dem, hvilka enligt 14 § valrätt tillkommer.

Vid dessa val skola till efterrättelse tjena de längder öfver valberättigade vid riksdagsmannaval till Andra Kammaren, som af kommunalnämnder eller magistrater böra upprättas.

§ 26.

Riksdagsmannabefattning kan endast af svensk medborgare utöfvas.

Ej må såsom riksdagsman erkännas o. s. v.

Utgår.

af herr *Waldenström*:

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa, att Kongl. Maj:t ville låta utarbета samt för Riksdagen till grundlagsenlig behandling förelägga förslag till sådana ändringar i § 14 riksdagsordningen, som kunna motsvara rättvisa kraf på utsträckning af den politiska valrätten;

af herr *Bruse*:

att § 14 riksdagsordningen må erhålla följande lydelse:

Valrätt tillkommer inom den kommun, der han bosatt är, en hvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man, hvilken antingen eger eller med stadgad åborätt innehafver fast egendom på landet eller i stad till ett taxeringsvärde af minst niohundra kronor, eller för lifstid eller för minst fem år arrenderar jordbruksfastighet till taxeringsvärde ej understigande femtusenfemhundra kronor eller ock erlägger till staten bevillning för en till minst sjuhundra kronor uppskattad årlig inkomst;

af herr *Petersson*:

att 14 § riksdagsordningen måtte erhålla följande förändrade lydelse:

Valrätt tillkommer inom den kommun, der han bosatt är, enhvar i kommunens angelägenheter röstberättigad man;

af herr *Johansson*:

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville efter föregående utredning inför densamma framlägga förslag till ändrad lydelse af 14 § riksdagsordningen i syfte att bereda valrätt till Andra Kammaren åt s. k. lägenhetsinnehafvare och delegare i bostadsföreningar, så snart deras innehafvande lägenheter eller bostadsandelar uppgå till ett taxeringsvärde af minst 1,000 kronor;

af herr *Broström*:

att Riksdagen måtte antaga att hvila till grundlagsenlig behandling följande förändrade lydelse af 14 § i riksdagsordningen:

Valrätt tillkommer inom den kommun, der han bosatt är, en hvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man, hvilken antingen eger eller med stadgad åborätt innehafver fast egendom på landet eller i stad till ett taxeringsvärde af minst femhundra riksdaler, eller för lifstid eller för minst fem år arrenderar jordbruksfastighet till taxeringsvärde ej understigande tretusen riksdaler, eller ock erlägger till staten bevillning för en till minst femhundra riksdaler uppskattad årlig inkomst; samt

af herr *Björck*:

att Riksdagen måtte antaga att hvila till grundlagsenlig behandling följande förändrade lydelse af 14 § riksdagsordningen:

Valrätt tillkommer inom den kommun, der han bosatt är, en hvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man, hvilken antingen eger eller med stadgad åborätt innehafver fast egendom på landet eller i stad till ett taxeringsvärde af minst femhundra riksdaler, eller för lifstid eller för minst fem år arrenderar jordbruksfastighet till taxeringsvärde, ej understigande tretusen riksdaler, eller ock är uppskattad till en årlig inkomst af minst femhundra riksdaler, samt i rätt tid betalt sin påförda skatt.

Af de ofvan nämnda förslagen ansluter sig det, som framstälts af herr *Johansson*, närmast till nu gällande bestämmelser i förevarande afseende. Motionären åsyftar dermed allenast en utsträckning af rätten att deltaga i val till riksdagsman i Andra Kammaren till vissa klasser, hvilka nu äro derifrån uteslutna, ehuru de, enligt motionärens åsigt, innehafva en förmögenhetsställning, fullt motsvarande den, som enligt § 14 riksdagsordningen erfordras för valrätt till Andra Kammaren. Motionären anser nemligen, att såväl s. k. lägenhetsinnehafvare som delegare i bostadsföreningar, om deras lägenheter eller bostadsandelar uppgå till ett taxeringsvärde af minst 1,000 kronor, intaga en ställning i samhället fullt jemförlig med den, som innehafves af de röstberättigade, smärre fastighetsegarne, och att denna ekonomiska likställighet äfven rimligtvis bör leda till en motsvarande grad af politisk jemlikhet. Det är ej fullt klart hvilka motionären betecknar med uttrycket »s. k. lägenhetsinnehafvare», men då han tydligen förutsätter, att den »s. k. lägenhetsinnehafvaren» är *egare* af fast egendom, antager utskottet, att han dermed afser att beteckna den som eger en byggnad, men ej tillika med eganderätt innehar tomt, utan dertill endast har nyttjanderätt på viss, längre eller kortare, eller på obestämd tid. Dylik lägenhet anses nemligen ej såsom fast egendom i den bemärkelse, hvari detta ord enligt riksdagsordningen eller i privaträttsligt hänseende bör fattas, ehuru den i bevillningsstadgan benämnes fastighet. Utskottet delar emellertid ej motionärens åsigt, att eganderätt till en byggnad, hvarmed ej är förenad eganderätt till den jord, hvarå den är uppförd, kan anses innebära den mera

tryggade och oberoende ställning, som föranledt grundlagsstiftaren att låta ett så ringa fastighetsvärde som 1,000 kronor medföra valrätt, helst vida strängare vilkor äro uppställda för arrendators rösträtt. På denna grund och enär hvad motionären föreslagit beträffande delegare i bostadsföreningar i alla händelser ej för det närvarande torde böra föranleda ändringar i grundlagen, då lagar till reglerande af dylika föreningars rättsförhållanden äro under utarbetande, anser utskottet, att i fråga varande motion ej bör till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

De af herrar *Bruse, Petersson, Broström* och *Björck* i ofvanomförmälda motioner framställda förslag öfverensstämma deruti, att de samtliga afse en nedsättning i census för valrätt till Andra Kammaren. Det af herr *Petersson* framställda förslaget angifver visserligen icke uttryckligen någon viss förmögenhetsställning såsom vilkor för rätten att deltaga i valen till Riksdagens Andra Kammare. En fordran derpå ligger dock innesluten i de af motionären använda ordalagen, ty, enligt kommunalförordningarna, jemförda med bevillningsstadgan, är ingen annan »i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad» än den, som antingen eger fast egendom af minst 100 kronors taxeringsvärde eller arrenderar jordbruksfastighet af minst samma taxeringsvärde eller har en årlig inkomst af minst 500 kronor. Berättigandet att välja riksdagsman till Andra Kammaren skulle således äfven efter herr *Peterssons* motion blifva beroende på en viss census. I och med påvisande häraf torde lätteligen inses, i hvilka afseenden de väckta motionerna afvika dels sins emellan, dels ock från nu gällande stadganden angående politisk rösträtt. Jemte berörda nedsättning i census för valrätt föreslår herr *Björck* äfven dels den förändring i redaktionen af § 14 riksdagsordningen att i stället för satsen: »*erlägger* till staten bevilling för en till minst åttahundra riksdaler uppskattad årlig inkomst» skulle införas satsen: »är *uppskattad* till en årlig inkomst af minst femhundra riksdaler», dels ett tillägg till samma paragraf, innehållande att ej annan än den, som i rätt tid betalt sin påförda skatt, skulle ega att utöfva rösträtt.

Då utskottet upprepade gånger och senast vid riksdagarne 1888 och 1889 utförligt framlagt de skäl, som, enligt utskottets förmenande, tala emot ett nedflyttande af de gränser, förmögenhetsbestämmelserna i § 14 riksdagsordningen sätta för valrätt till Andra Kammaren, och då inga nya omständigheter af beskaffenhet att verka en förändring i utskottets uppfattning af hithörande frågor sedan sistförflutna riksdag tillkommit, anser sig utskottet nu böra alienast i korthet angifva de

viktigaste skälen emot en förändring af grundlagen uti ifrågavarande riktning.

Ehuru hvarje på förmögenhetsförhållanden grundad begränsning för utövande af medborgerliga rättigheter i viss mån är godtycklig, då den icke framgår ur någon allmängiltig princip, synes utskottet den uppfattning dock ega giltighet, att en någorlunda tryggad ekonomisk ställning innebär, om ej en säkerhet, dock en sannolikhet för ett mera sjelfständigt deltagande i det politiska lifvet, äfvensom för den mögnad i omdöme och erfarenhet, utan hvilka samhällsordningens lugn lätt kan sättas på spel. Den förmögenhetsställning, som af denna anledning vid representationsförändringens genomförande bestämdes för valrätt till riksdagsman, sammanföll temligen nära med den, som gifvit ledamöterna i de forna borgare- och bondestånden rätt till deltagande i riksdagsmannaval. På grund af penningevärdets fall äro emellertid de förmögenhetsbestämmelser, som återfinnas i § 14 riksdagsordningen, nu lättare att uppfylla än vid tiden för deras fastställande, och i sjelfva verket är, enligt utskottets åsigt, den gällande valcensus så låg, att dess uppnående ej kan anses vara förenadt med allt för stora svårigheter för dem bland de från valrätt uteslutna, hos hvilka en allvarlig sträfvan för deltagande i det politiska lifvet verkligen förefinnes. Det visar sig också att i valmanscorpsen, sådan den med nu gällande valcensus faktiskt ter sig, den stora förmögenhetens representanter ingalunda ega öfvervigt. Af 256,168 valberättigade på landet år 1885 voro 163,437 egare af fastigheter från 1,000 till 10,000 kronors värde; och samma år beherskades valen i städerna, med några ytterst få undantag, af egarne af fastigheter, taxerade från 1,000 till 10,000 kronor, i förening med dem, som skattade för en inkomst af 800 intill 1,800 kronor, således de inkomstbelopp, för hvilka bevillningsafdrag ansetts böra i lag medgifvas. En ej ringa ökning af de valberättigades antal skulle derjemte säkerligen inträda, om hvar och en behörigen uppskattades efter sin verkliga inkomst eller förmögenhet, och en dylik uppskattning synes numera lättare kunna låta sig verkställas, då det s. k. existensminimum på senare tiden i ej obetydlig mån höjts.

Gent emot sträfvandet att nedsätta census för inkomst till femhundra kronor, vill utskottet dessutom erinra derom, att då det belopp, hvilket såsom bevillningsfritt får från den uppskattade inkomsten afdragas, kan uppgå ända till sexhundrafemtio kronor, det ingalunda är säkert, att inkomst af femhundra kronor eller ens af sexhundra kronor komme att medföra rösträtt, om man nemligen vill bibehålla stadgandet, att den röstberättigade skall erlægga bevillning till staten. Ty föreligga

omständigheter, som berättiga till afdrag, kan detta sättas så högt, att något belopp, för hvilket bevillning skall ega rum, icke återstår.

Då således enligt utskottets åsigt de gällande bestämmelserna uti ifrågavarande afseenden äro väl egnade att betrygga en normal och sund utveckling af vårt konstitutionella lif, anser utskottet sig icke böra tillstyrka förevarande af motionärerna föreslagna ändringar i § 14 riksdagsordningen.

Ej heller hvad herr Björck, såsom ofvan anmärkts, ytterligare föreslagit till ändring af § 14 riksdagsordningen, synes utskottet böra föranleda någon Riksdagens åtgärd, då de ifrågasatta ändringarne ej kunna anses vara af behovet påkallade.

Herr *Mankell* har i sitt, i ofvanberörda motion framställda förslag till ändrade bestämmelser angående valrätten till Andra Kammaren helt och hållet frångått den grund, hvarpå riksdagsordningens § 14 är bygd, och borttagit hvarje bestämmelse om en viss census. Han anser, att, då alla medborgare hafva att betala de skatter, som erfordras för de gemensamma behofven, alla också böra ega att tillsätta de ombud, som vid riksdagen skola bevaka såväl de särskilda medborgarnes som samhällets gemensamma intressen. Ej ens fordran på erläggande af direkt skatt till staten bör, enligt motionärens åsigt, uppställas såsom vilkor för valrätt, ty då skatternas hufvuddel utgöres af de indirekta skatterna, hvilka drabba alla, synes det obilligt att göra erläggandet af skattens mindre del till vilkor för valrätten. Då *allas* intressen inom representationen skola bevakas, så måste, enligt motionärens mening, äfven *alla* hafva samma rätt att åtminstone utse ombud till Andra Kammaren, och motionären föreslår för den skull, att, med vissa inskränkningar, hvarje svensk medborgare skall ega valrätt från och med början af kalenderåret efter det han fyllt 21 år.

Motionären, som sålunda anser att valrätten i regel må utöfvas af alla myndiga män, har såsom särskilda förutsättningar för valrätt upptagit de vilkor, som nu i § 26 riksdagsordningen finnas fastställda för att i allmänhet någon skall kunna såsom riksdagsman godkännas. Han har för detta ändamål, med uteslutande af sistnämnda paragraf, upptagit dennas bestämmelser i § 14, vid hvilken redaktionsförändring han emellertid synes hafva förbisett, att, då § 26 riksdagsordningen nu gäller äfven ledamöter af Första Kammaren, med densammas borttagande dessa ej längre skulle blifva underkastade de i § 26 riksdagsordningen för deras godkännande såsom riksdagsmän uppställda vilkor.

Utskottet kan ej dela motionärens åsigt att skyldigheten att betala skatt eller i allmänhet att bidra till fyllande af samhällets behof

står i omedelbart sammanhang med rätten att genom utöfvande af politisk rösträtt inverka på afgörande af samhällets viktigaste angelägenheter. Motionärens åsigt, konsekvent tillämpad, måste leda derhän, att hvar och en erkännes såsom röstberättigad, som har ett intresse att bevaka i samhället. *Hvarje* inskränkning i detta afseende, således äfven de af motionären gjorda, innebär ett medgifvande, att det är samhällets intresse och ej någon den enskildes rätt, som bör vara bestämmande vid fråga om hvem som skall ega politisk rösträtt. Samhällets intresse åter synes med nödvändighet fordra, att rösträtt ej skall utöfvas af andra än dem, hos hvilka man kan förutsätta ett mera vaket och sjelfständigt deltagande för de allmänna angelägenheterna — ett deltagande, som kräfvdes ej mindre hos valmannen än hos den valde representanten, om ock den förres politiska verksamhet så att säga sammanfattas i en enda betydelsefull akt. Detta är också det mål, som lagstiftaren genom sina bestämmelser i § 14 riksdagsordningen velat uppnå. Lämpligare bestämmelser än dessa kunna kanske i förevarande afseende utfinnas, men utskottet är förvissadt derom, att ett antagande af hvad motionären föreslagit ej skulle medföra en förändring till det bättre, då deraf skulle följa, att den politiska magten skulle öfverflyttas i deras händer, hos hvilka i regel ej någon politisk erfarenhet kan förväntas.

I öfrigt vill utskottet med afseende å ifrågavarande motion endast framhålla, att konsekvensen torde hafva fordrat, att motionären med den föreslagna ändringen äfven förbundet en framställning om upphäfvande af skilnaden mellan städernas och landsbygdens representationsrätt, ty från motionärens ståndpunkt torde vara svårt att finna någon anledning, hvarför valmännen på landsbygden ej skulle ega att representeras i lika hög grad som valmännen i städerna.

Herr *Waldenström* framhåller till stöd för sitt ofvan intagna förslag, att af de myndiga män, som befinna sig under det närvarande strecket, en stor mängd, om icke största delen, utgöres af förståndiga, sansade och redbara personer, för hvilkas uteslutande från allt inflytande på de politiska angelägenheterna man icke har något rimligt skäl. Många af dessa kunna derjemte hafva en ganska god skolbildning, som sätter dem i stånd att bättre bedöma offentliga förhållanden än mången annan, som har 800 kronors inkomst eller står skrifven såsom egare af en fastighet, som hel och hållen tillhör hans fordringsägare. Detta förhållande tarfvar, enligt motionärens åsigt, en så snar lösning som möjligt, och erfarenheten från de föregående riksdagarne har visat, att det torde vara omöjligt för den enskilde riksdagsman-

nen att formulera ett förslag, som skulle hafva utsigt att vinna Riksdagens bifall.

Utskottet medgifver visserligen, att riksdagsordningens stadganden möjliggöra, att personer kunna vara från rösträtt uteslutna, ehuru de äro bättre i stånd att bedöma offentliga förhållanden än mången, som eger att i riksdagsmannaval deltaga, men utskottet håller dock före, att hvarje begränsning af den politiska rösträtten måste medföra samma olägenhet.

Vidare vill utskottet emot motionärens förslag erinra, att om Riksdagen skulle finna ändring nödig i fråga om riksdagsordningens bestämmelser angående den politiska rösträtten, torde inom riksdagen ej saknas tillräckliga krafter för de nya stadgandenas formulering. Grunden till att intet af de mångfaldiga ändringsförslagen i ifrågasvarande afseende hittills vunnit Riksdagens bifall är, enligt utskottets åsigt, att söka deri, att Riksdagen ej ansett en ändring nödig, och kan utskottet för den skull ej finna skäl vara för handen att tillstyrka det af motionären framställda förslag.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt får utskottet hemställa, att

- a) herr Mankells motion,
- b) herr Waldenströms motion,
- c) herr Bruses motion,
- d) herr Peterssons motion,
- e) herr Johanssons motion,
- f) herr Broströms motion, samt
- g) herr Björeks motion

icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 12 april 1890.

På utskottets vägnar:

O. BERGIUS.